

O'ZBEK O'RGANUVCHILARI INGLIZ TILINI O'RGANISHDA UCHRAYDIGAN MUAMMOLAR VA ULARNING ILMIY ASOSLANGAN YECHIMLARI

Ro'ziyeva Mexrangiz Ilxomovna

Termez Davlat universiteti talabasi

Eshqurbonov Sirojiddin

Ilmiy rahbar:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15746298>

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekistonlik o'quvchilar uchun ingliz tilini o'rganish jarayonida uchraydigan asosiy muammolar — fonetik farqlar, grammatik tushunmovchiliklar, so'z boyligini faollashtirishdagi qiyinchiliklar, psixologik to'siqlar va til muhiti yetishmasligi tahlil qilinadi. Muammolarning asosiy sabablari lingvistik, metodik va psixologik jihatlar bilan izohlanadi. Maqolada zamonaviy til o'qitish nazariyalariga tayangan holda ilmiy asoslangan yechimlar taklif etiladi: shadowing, task-based learning, growth mindset, AI texnologiyalaridan foydalanish va multimodal yondashuvlar. Mazkur yondashuvlarning amaliyotga joriy etilishi ingliz tilini samarali va barqaror o'rganish imkonini yaratadi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, O'zbekiston, til o'rganish muammolari, shadowing, TBLT, growth mindset, multimodal yondashuv, AI.

Abstract

This article examines the major challenges faced by Uzbek learners in acquiring English as a foreign language, including phonetic discrepancies, grammatical misunderstandings, vocabulary activation difficulties, psychological barriers, and lack of immersive environments. The study explains the root causes of these issues through linguistic, methodological, and psychological perspectives. Based on contemporary language learning theories, scientifically grounded solutions are proposed: shadowing techniques, task-based learning (TBLT), growth mindset development, utilization of AI tools, and multimodal strategies. The implementation of these approaches is expected to enhance the effectiveness and sustainability of English language acquisition in Uzbekistan.

Keywords: English language, Uzbekistan, language learning challenges, shadowing, TBLT, growth mindset, multimodal approach, AI.

Ingliz tili hozirgi kunda xalqaro aloqa vositasi sifatida nafaqat rivojlangan, balki rivojlanayotgan mamlakatlarda ham ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston hukumati tomonidan so'nggi yillarda ingliz tilini o'qitish sifatini oshirish, xorijiy tillarni bilish darajasini xalqaro standartlarga moslashtirishga

doir keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, maktabgacha ta'limdan boshlab ingliz tilini bosqichma-bosqich o'rgatish, CEFR tizimi asosida baholash, xalqaro imtihonlarni (IELTS, TOEFL) joriy etish va o'qituvchilarning malakasini oshirish ishlari olib borilmoqda. Shunga qaramay, o'zbek tilida so'zlashuvchi o'quvchilarning ingliz tilini o'zlashtirishida qator lingvistik, metodik va psixologik to'siqlar mavjud. Ushbu muammolarni tahlil qilish, ularning ildiz sabablarini aniqlash va ilmiy asoslangan yechimlar ishlab chiqish — nafaqat til o'rganuvchilar, balki til o'rgatuvchilar uchun ham dolzarb masala hisoblanadi.

Ingliz tilini o'rganuvchilar yuz keladigan asosiy muammolarga kelsak, ulardan biri-fonetik va talaffuzdagi farqlar. O'zbek tili va ingliz tili fonetik tizimi orasidagi sezilarli farqlar talaffuzda jiddiy muammolarni yuzaga keltiradi. Ingliz tilidagi /θ/, /ð/, /ʒ/, /ɪə/, /ʊə/ kabi tovushlar o'zbek tilida mavjud emas, bu esa o'rganuvchilarda noto'g'ri talaffuz qilishga olib keladi. Fonetik kamchiliklar, ayniqsa, og'zaki nutqda tushunmovchiliklarga sabab bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talaffuzdagi kamchiliklar o'rganuvchining o'ziga bo'lgan ishonchini pasaytiradi (Derwing & Munro, 2015). Grammatik strukturalardagi nomutanosiblik. O'zbek tili agglutinatив tuzilishga ega bo'lib, grammatik ma'no qo'shimchalar yordamida ifodalanadi, ingliz tili esa flektiv (analytic) tizimga ega. Bu grammatik tafovutlar ayniqsa fe'l zamonlari, artikllar, so'z tartibi kabi jihatlarida o'z aksini topadi. Masalan, ingliz tilidagi present perfect zamoni yoki passiv konstruksiyalarni o'zbek o'quvchilari intuitiv tarzda anglay olmaydilar, chunki o'zbek tilida bunday strukturaviy birliklar mavjud emas. Lug'at boyligini shakllantirishdagi muammolar. Ko'pchilik o'rganuvchilar ingliz tilida passiv lug'atga ega bo'lsa-da, ularni amalda qo'llashda qiynaladilar. Bu holat "receptive knowledge" bilan "productive knowledge" o'rtasidagi tafovut bilan bog'liq (Nation, 2001). Ingliz tilidagi frazeologik birikmalar, idiomalar va kolokatsiyalarni o'zlashtirish ayniqsa murakkab kechadi, chunki ularning to'g'ridan-to'g'ri tarjimai ko'pincha mantiqan mos kelmaydi. O'zbek o'quvchilari orasida ingliz tilida erkin so'zlashish bo'yicha ishonchsizlik va psixologik to'siqlar keng tarqalgan. Bu holat "foreign language anxiety" (Horwitz, Horwitz & Cope, 1986) deb ataladi va u o'rganuvchilarning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar ko'pincha grammatik xatolardan qo'rqib, umuman gapirmaslikni afzal ko'radilar. Bu esa og'zaki nutqni rivojlantirishga jiddiy to'sqinlik qiladi. Muhit va amaliy mashq imkoniyatining yetishmasligi. Ko'pchilik o'zbek o'quvchilari uchun ingliz tilida muloqot qiladigan tabiiy muhit yo'qligi til o'rganish jarayonini sun'iy lashtiradi. O'rganilgan bilimlar real kontekstda

ishlatilmasa, ular tezda unutiladi (Krashen, 1982). Maktab va universitetlardagi darslar ko'proq grammatik qoidalarni yod olishga yo'naltirilgan bo'lib, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga yetarli darajada e'tibor qaratilmaydi.

Barcha to'siqlarni yengish iloji bo'lgani kabi bu muammolarga qarshi bir qancha ilmiy yechimlar ko'rib chiqilgan. Grammatikani kontekstda o'rganish (Communicative Grammar) Ingliz tilidagi present perfect yoki article tizimlari kabi «begona» strukturalar uchun an'anaviy qoidani yodlash o'rniga, korpusga asoslangan misollar va induksiya-deduksiya sikli tavsiya etiladi. Bunday yondashuv kognitiv yukni pasaytirib, xotirada konseptual «o'rin» yaratadi (Ellis et al., 2019). Amaliyotda — har bir yangi grammatik konstruktsiya bo'yicha 3 bosqich: real maqola/yangilikdan kontekst, maqsadli forma bilan kommunikativ topshiriq, reflektiv self-assessment jurnali. Fonetik kompetensiyani rivojlantirish: «shadowing» va fiziologik trening Shadowing texnikasi — o'rganilayotgan matnni ertaroq eshitib, darhol taqlid bilan qaytarish — talaffuzni sezilarli darajada yaxshilaydi. 2024 yilgi kvazi-eksperimental tadqiqotda 62 o'quvchi ishtirokida ushbu usul yuqori natijaga erishdi. 2025 yildagi kross-kurs tadqiqot TBLT guruhida o'qiganlar an'anaviy PPP guruhiga nisbatan o'zini kompetent his qilish ko'rsatkichi bo'yicha sezilarli ustunlikka erishgandi. Rol o'yinlari, loyiha prezentatsiyalari kabi real hayotga yaqin topshiriqlar psixologik xavfsiz maydon yaratadi. Natijada Foreign Language Classroom Anxiety Scale (FLCAS) ballari 12–15 % ga pasayadi (Horwitz, 1986 takror tekshiruvi). Mahalliy speaking klublari va onlayn tandem-platformalar (TalkTalk, Speaky) — muloqot «mikromuhiti»ni kengaytirish vositasi.

Xulosa

O'zbekistonlik o'rganuvchilar uchun ingliz tilini o'zlashtirish jarayonida fonetik, grammatik, leksik, psixologik va metodik to'siqlar mavjudligi aniqlandi. Bu muammolarni an'anaviy, faqat qoidaga asoslangan uslublar bilan yengish yetarli emas. Ularning ildizi chuqurroq — til tizimi, ona til bilan farqlari, o'rganish muhiti, motivatsiya manbalari, va o'quvchining o'z-o'ziga bo'lgan ishonch darajasida yotadi. Ushbu maqolada har bir muammo uchun zamonaviy, ilmiy jihatdan asoslangan yondashuvlar taklif qilindi: fonetik kompetensiyani rivojlantirish uchun shadowing texnikasi, grammatikani kontekstda o'rganish, faollashtirilgan lug'at amaliyotlari va boshqalar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York: Freeman.

2. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. Springer Science & Business Media.
3. Dweck, C. S. (2019). Mindset: Changing the way you think to fulfil your potential. Robinson.
4. Ellis, N. C., Römer, U., & O'Donnell, M. B. (2019). Usage-based approaches to language acquisition and processing: Cognitive and corpus investigations of construction grammar. Wiley-Blackwell.
5. Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*, 70(2), 125–132.
6. Krashen, S. (1982). Principles and practice in second language acquisition. Pergamon.
7. Nation, I. S. P. (2022). Learning vocabulary in another language (2nd ed.). Cambridge University Press.
8. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and methods in language teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
9. Swain, M., & Lapkin, S. (2001). Focus on form through collaborative dialogue: Exploring task effects. In M. Bygate, P. Skehan, & M. Swain (Eds.), *Researching pedagogic tasks* (pp. 99–118). Longman.
10. Zhao, Y., & Lai, C. (2023). The use of AI-powered tools in L2 learning: A systematic review. *Computer Assisted Language Learning*.
<https://doi.org/10.1080/09588221.2023.2201672>